

بررسی تأثیر آموزش بر میزان آگاهی مادران در مورد پیشگیری از مسمومیت
و انجام کمکهای اولیه در هنگام برخورد با این سوانح در
اطفال زیر شش سال در شهر تهران (سال ۱۳۷۰)

نتایج بدست آمده یعنی نمرات کسب شده از آزمون اولیه و ثانویه تفاوت افزایش آگاهی مادران تعیین گردیده است.

در این پژوهش متغیرهایی مانند سن مادر، میزان تحصیلات مادر، شغل، تعداد فرزندان و منبع کسب اطلاعات بهداشتی او مورد بررسی قرار گرفته است. تجزیه و تحلیل آماری و کاربرد آزمون پیرسون^(۱)، زد^(۲) و کای دو^(۳) و ضریب چوپروف^(۴) نشانگر آنست که معیارهایی از قبیل سن، شغل، تعداد فرزند و میزان تحصیلات روی میزان آگاهی واحدهای مورد پژوهش در امر پیشگیری و انجام کمکهای اولیه مؤثر بوده است. ولیکن معیار کسب منبع اطلاع در امر پیشگیری در افزایش آگاهی واحدهای مورد پژوهش تأثیر نداشته است.

تجزیه و تحلیل آماری بوسیله بررسی هر یک از سؤالات نشان داد که آگاهی مادران در زمینه آموزش داده شده افزایش پیدا کرده است.

بیان مسئله پژوهش

یکی از ویژگیهای جامعه توسعه و فزونی حوادث در ارتباط با ماشینی و صنعتی شدن آن می باشد و امروزه نقش آموزش در ارتقاء سطح سلامتی جامعه مورد تأکید است.

پژوهشگر: ظریفه رشیدی، کارشناس ارشد پرستاری.

استاد راهنما: خانم شفیقه هروآبادی، کارشناس ارشد پرستاری.

استاد مشاور: خانم آسیه سلحشوریان عضو هیأت علمی دانشکده پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی ایران.

استاد آمار: آقای پرویز کمالی، عضو هیأت علمی دانشکده بهداشت دانشگاه تهران.

چکیده

این پژوهش یک مطالعه توصیفی است که جهت بررسی تأثیر آموزش بر میزان آگاهی مادران در مورد پیشگیری از سوانح مسمومیت اطفال در تهران و انجام کمکهای اولیه در هنگام برخورد با این سوانح انجام گرفته است.

این پژوهش روی ۱۰۰ مادر بین سنین ۱۸ تا ۳۸ سال انجام شده است. تحصیلات واحدهای مورد پژوهش بین ابتدائی تا دیپلم بوده است.

پژوهشگر ابتدا برای سنجش میزان آگاهی مادران پرسشنامه را جهت تکمیل در اختیار آنان قرار داده و سپس جزوه آموزشی که حاوی مطالبی در مورد پیشگیری و انجام کمکهای اولیه در مورد مسمومیت اطفال بود در دسترس نمونه‌های مورد نظر قرار داده است.

به منظور مشاهده تأثیر آموزش، ده روز بعد از دادن جزوه آموزشی، آگاهی واحدهای مورد پژوهش از طریق آزمون ثانوی مورد ارزیابی قرار گرفت و با مقایسه

1- Pierson

2- Z

3- Chi - Square

4- TChouproff

۲- در بررسی که روی مسمومیت با مواد دارویی و شیمیائی در کودکان توسط مرکز پزشکی آموزشی و درمانی بیمارستان لقمان در سال ۱۳۶۲ انجام گرفته نتایج زیر بدست آمده است:

در حدود ۲۵۰۰ کودک مسموم سالانه به درمانگاه بیمارستان لقمان مراجعه می کنند. مسمومیت با نفت شایع ترین نوع مسمومیت کودکان است. شستشوی معده در مسمومیت با نفت و مواد سوزاننده ممنوع است. در ۹۷٪ موارد مسمومیت خفیف بوده و پس از درمانهای اولیه در مدت ۴ تا ۶ ساعت با دستورات لازم از بیمارستان مرخص شده اند و فقط ۳٪ احتیاج به بستری شدن پیدا کردند.

مسمومیت در پسرها بیشتر از دخترها و در حدود (۴ به ۱) بوده است. سن بیماران بین ۱۰ روز تا ۱۴ سال و ۵۷/۹ درصد آنها ۳-۱ ساله بوده اند. بیشترین علل مسمومیت در ابتدا نفت و بعد آرام بخش ها و مهمترین داروها به ترتیب شیوع، والیوم، لیبراکس، اسکازینا و اتاراکس بوده اند.

چهارچوب پنداشتی

چهارچوب نظری این پژوهش نظریه عمومی سیستمها است.

استفاده از نظریه سیستمها در زمینه های مراقبت های بهداشتی بخصوص در پانزده سال اخیر مؤثر بوده است، بگونه ای که باعث نشرکتب مختلفی از این سیستم در زمینه مطالعه فرد، خانواده، پرستاری و دیگر حرفه های بهداشتی گردیده است.

هدف از انتخاب نظریه عمومی سیستمها در این پژوهش، معرفی مادرانی است که کودکان آنها دچار مسمومیت شده اند. بعنوان یک سیستم باز انسانی که تحت تأثیر عوامل محیطی بیرونی و درونی می باشند تا بدین ترتیب امکان بررسی راه کارهای مختلف با توجه

ویلی و وانگ (۱۹۸۷) در رابطه با نقش پرستار بیان می دارند افزایش سطح سلامتی و پیشگیری از بیماریها در جامعه از طریق آموزش صورت پذیر است و این وظیفه پرستاران می باشد. در ضمن آموزش، بهترین راه رسیدن به هدف خواهد بود.

هالپرین^(۱) و همکاران (۱۹۸۳) بررسیهایی در مورد میزان آگاهی مادران در باره پیشگیری از حوادث در ۹ ایالت ماساچوست بشرح ذیل انجام داده اند:

تعداد ۱۴۹۳ نفر مادران مراجعه کننده به مراکز بهداشت کودکان که دارای اطفال زیر ۶ سال بودند بین سالهای ۱۹۸۰-۱۹۸۲ انتخاب شدند. آنها پرسشنامه هائی را در ارتباط با رعایت موارد ایمنی در خانه تکمیل نمودند. با نگاهی کلی به پاسخهای مادران مشخص شد که نیاز آموزشی آنها در منطقه های مختلف کاملاً متفاوت می باشد و مادران شهرنشین اهمیت دورنگهداشتن وسایل خانگی و داروها از دسترس کودکان را درک کرده اند. آنها هیچگونه علاقه ای به تنها گذاشتن اطفال خود در خانه یا مراقبت کودکان را توسط خواهران بزرگترشان نداشتند، در صورتی که عکس آن در والدین روستانشین مشاهده گردیده شد.

در ایران تاکنون بررسی جامع در رابطه با مسمومیت کودکان با در نظر گرفتن شرایط اقتصادی، اجتماعی و زیستی کمتر انجام شده است و آنچه بررسی گردیده، عمدتاً جنبه درمانی داشته و نگرش بهداشتی به این مسئله مورد توجه نبوده است. خلاصه ای از دو بررسی انجام شده بقرار ذیل می باشد:

۱- در بررسی مسمومیت بانفت در کودکان که توسط هرندیان و همکاران در مرکز پزشکی و آموزشی بیمارستان لقمان در سال ۱۳۶۰ انجام گرفته نتایج زیر بدست آمده است:

مسمومیت با نفت شایع ترین نوع مسمومیت کودکان ایرانی است. در ۵۶٪ موارد بلافاصله پس از خوردن نفت، سرفه، سیانوز، تنگی نفس و خواب آلودگی دیده شده است.

1- Halperin

به این نگرش در مواجهه با این سوانح و برای افزایش میزان آگاهی آنان در مورد مراقبت و پیشگیری و انجام کمکهای اولیه فراهم شود.

مسمومیت اطفال زیر شش سال و انجام کمکهای اولیه در هنگام برخورد با این سوانح

رعایت نکات پیشگیری در نحوه نگهداری قرص ها و داروهای خانگی

اهداف پژوهش

الف - هدف کلی:

تعیین تأثیر آموزش بر میزان آگاهی مادران در تهران در مورد پیشگیری از مسمومیت اطفال زیر شش سال و انجام کمکهای اولیه در هنگام برخورد با این سوانح.

ب - اهداف ویژه:

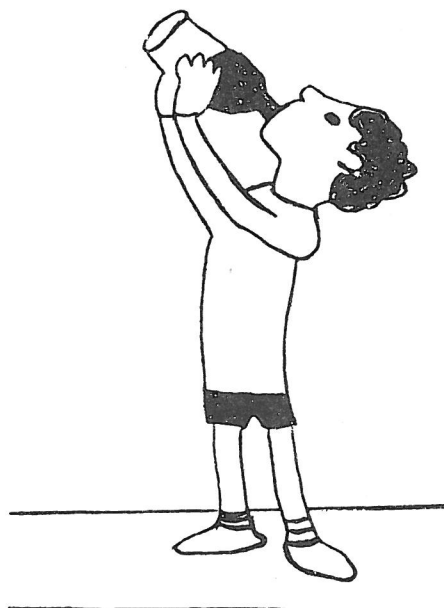
۱- تعیین میزان آگاهی مادران در تهران در مورد پیشگیری از سوانح مسمومیت نزد اطفال زیر شش سال قبل از آموزش.

۲- تعیین میزان آگاهی مادران در تهران در مورد پیشگیری از سوانح مسمومیت نزد اطفال زیر شش سال بعد از آموزش.

۳- تعیین میزان آگاهی مادران در تهران در مورد انجام کمکهای اولیه در هنگام برخورد با سوانح مسمومیت نزد اطفال زیر شش سال قبل از آموزش.

۴- تعیین میزان آگاهی مادران در تهران در مورد انجام کمکهای اولیه در هنگام برخورد با سوانح مسمومیت نزد اطفال زیر شش سال بعد از آموزش.

رعایت نکات پیشگیری کننده در نحوه نگهداری مواد نفتی، اسیدی، قلیائی

سوالات پژوهش

۱- میزان آگاهی مادران در مورد پیشگیری از مسمومیت چقدر است؟

۲- میزان آگاهی مادران در مورد انجام کمکهای اولیه چقدر است؟

۳- آیا آموزش بر میزان آگاهی مادران در مورد پیشگیری از مسمومیت اطفال پس از شرکت در جلسات آموزش تأثیر می‌گذارد؟

۴- آیا آموزش بر میزان آگاهی مادران در مورد انجام کمکهای اولیه در هنگام برخورد با مسمومیت اطفال پس از شرکت در جلسات آموزشی مؤثر خواهد بود؟

روش پژوهش

مطالبی که در این بخش تحت عنوان روش پژوهش ارائه می‌گردد شامل قسمتهای زیر است:

نوع پژوهش، جامعه پژوهش، نمونه پژوهش، محیط پژوهش، روش گردآوری داده‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها.

نوع پژوهش

این پژوهش یک مطالعه توصیفی است که در آن پژوهشگر با ایجاد یک وضعیت خاص یعنی اجرای برنامه آموزشی برای گروه مورد مطالعه، چگونگی تأثیر آن را بر متغیر این پژوهش یعنی میزان آگاهی آنها مورد بررسی و ارزیابی قرار داده است.

جامعه پژوهش

جامعه مورد پژوهش در این مطالعه مادرانی هستند که دارای حداقل یک کودک زیر شش سال بوده و واجد شرایط معیارهای معین شده برای واحدهای مورد پژوهش در این مطالعه بوده‌اند.

نمونه پژوهش

بست^(۱) (۱۳۶۶) اظهار می‌دارد نمونه گروه کوچکتری از جامعه است که برای مشاهده و تجزیه و

تحلیل انتخاب شده است. با مشاهده مشخصات نمونه‌ای که از یک جامعه انتخاب شده است، می‌توان از مشخصات کل جامعه استنتاج معینی بعمل آورد.

در این پژوهش تعداد ۱۰۰ نفر مادر از جامعه مورد پژوهش بصورت نمونه‌گیری مبتنی بر هدف انتخاب شده‌اند، باین ترتیب که انتخاب نمونه‌ها بر اساس معیارهای تعیین شده و مورد نظر و با رضایت شخصی مادر صورت گرفته است.

مشخصات واحدهای مورد پژوهش

کلیه واحدهای مورد پژوهش از خصوصیات و شرایط تعیین شده ذیل برخوردار بوده‌اند.

۱- واحدهای مورد پژوهش بین ۱۸ تا ۳۸ سال سن داشته‌اند.

۲- دارای حداقل یک کودک زیر شش سال بوده‌اند.

۳- دارای سطح تحصیلات بین ابتدائی تا دیپلم بوده‌اند.

۴- در هیچگونه کلاسهای رسمی و غیررسمی مربوط به چگونگی پیشگیری از مسمومیت اطفال و انجام اقدامات اولیه در هنگام برخورد با این سوانح شرکت نداشته‌اند.

محیط پژوهش

واحدهای این پژوهش از میان مادران شاغل در کارخانجات بافندگی، سرنگ سازی، لوازم بهداشتی و بسته‌بندی دارو که دارای مشخصات مورد پژوهش بودند به تعداد ۵۰ نفر و مادران خانه‌دار نیز به تعداد ۵۰ نفر از مناطق مختلف شهر تهران بطریقه نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند.

ابزار پژوهش

ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه

نمره در نظر گرفته شد و آگاهی با مقیاس رتبه‌ای طبقه‌بندی گردید.

نمره ۰-۴	آگاهی ضعیف
نمره ۵-۹	آگاهی متوسط
نمره ۱۰+	آگاهی خوب

جهت سومین هدف این پژوهش معیار سنجش اختلاف بین نمرات کسب شده از پاسخهایی که مادران در مرحله قبل و بعد از آموزش به سئوالات مربوط به پرسشنامه داده‌اند بوده است. میزان تأثیر آموزش تفاوت بین میزان آگاهی مادران قبل و بعد از آموزش می‌باشد که با مقیاس رتبه‌ای طبقه‌بندی گردید.

نمره ۰-۳	تأثیر آموزش ضعیف
نمره ۴-۶	تأثیر آموزش متوسط
نمره ۷+	تأثیر آموزش خوب

مشخصات داده‌ها برای هدف اول و دوم و سوم، اسمی، رتبه‌ای، و از نوع گسسته بوده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها برای اهداف پژوهش از طریق آمار توصیفی و استنباطی انجام گرفت و نتایج بصورت جداول توزیع فراوانی و درصد به نمایش گذاشته شد. روشهای آماری مورد استفاده برای تعیین تأثیر آموزش بر میزان آگاهی مادران در مورد هر یک از سئوالات، تست مک نمار^(۱) بوده که بر اساس آن مؤثر واقع شدن آموزش بررسی شد و جهت بررسی تأثیر آموزش هدف اول و دوم از آزمون تی^(۲) استفاده گردید.

بوده است که در انجام آزمون اولیه و ثانویه مورد استفاده قرار گرفته است. در برگه پرسشنامه ۱۶ سئوال سه جوابی در باره پیشگیری از سوانح مسمومیت کودکان و رعایت اقدامات اولیه در هنگام برخورد با این سوانح تنظیم و تدوین شده است. از مادران خواسته شد که سئوالات را شخصاً مطالعه کرده و جوابهای مورد نظر خود با علامت ضربدر مشخص سازند.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها برای هر یک از اهداف ذکر شده در این پژوهش بشرح ذیل است: جهت هدف اول این پژوهش و تعیین میزان آگاهی مادران قبل از اجرای برنامه آموزشی معیار سنجش، تعداد جوابهای صحیح به سئوالات مطرح شده در پرسشنامه بوده است که قبل از اجرای برنامه آموزش، میزان آگاهی واحدهای مورد پژوهش را در مورد پیشگیری و انجام اقدامات اولیه در مسمومیت اطفال مورد سنجش قرار داده است. برای هر پاسخ صحیح یک نمره در نظر گرفته شد که در کل ۱۶ نمره می‌شود.

جهت دومین هدف این پژوهش معیار سنجش همان تعداد جوابهای صحیح به سئوالات مطرح شده در همان برگه پرسشنامه بوده است و برای هر پاسخ صحیحی که واحدهای مورد پژوهش در مرحله بعد از آموزش به سئوالات مندرج در پرسشنامه داده‌اند یک

1- McNemar

2- T

توزیع فراوانی مطلق پاسخهای صحیح قبل و بعد از آموزش بر حسب سؤالات مطرح شده در پرسشنامه جهت تأثیر آموزش در پیشگیری از سوانح مسمومیت اطفال (هدف اول)

ردیف	زمان آموزش	
	قبل از آموزش پاسخهای صحیح	بعد از آموزش پاسخهای صحیح
۱	۵۰	۹۵
۲	۱۷	۵۷
۳	۶۲	۸۹
۴	۸۱	۹۶
۵	۷	۷۰
۶	۳۲	۵۸
۷	۴۹	۹۷
۸	۲۲	۷۳
۹	۲۷	۶۱

توزیع فراوانی مطلق پاسخهای صحیح قبل و بعد از آموزش بر حسب سؤالات مطرح شده در پرسشنامه جهت تأثیر آموزش در انجام کمکهای اولیه در مسمومیت اطفال (هدف دوم)

ردیف	زمان آموزش	
	قبل از آموزش پاسخهای صحیح	بعد از آموزش پاسخهای صحیح
۱	۵۱	۹۲
۲	۵۹	۹۴
۳	۸۴	۹۰
۴	۴۸	۸۲
۵	۱۴	۷۰
۶	۹۲	۹۵
۷	۱۹	۹۹

نتیجه‌گیری نهائی

یافته‌های این پژوهش نشانگر آنست که اجرای برنامه آموزش توانسته است میزان آگاهی مادران را در مورد پیشگیری و انجام کمکهای اولیه از سوانح مسمومیت اطفال در هنگام برخورد با این سوانح افزایش دهد.

یافته‌ها و استنتاج آماری این پژوهش نشان می‌دهند که آموزش با متغیرهای شغل، میزان تحصیلات و کسب منبع اطلاع، تعداد فرزندان در مورد پیشگیری از سوانح یعنی مسمومیت در اطفال و انجام کمکهای اولیه اختلاف معنی‌دار داشته و بر میزان آگاهی واحدهای مورد پژوهش تأثیر مثبت داشته‌است. به جز در مورد کسب منبع اطلاعات که بین دو صفت فوق اختلاف معنی‌دار وجود داشته‌است.

موارد استفاده در پرستاری

امروزه نقش مادران در پرورش کودکان که اولین و بااهمیت‌ترین معلم و آموزش‌دهنده هستند بر همه واقف است. مادران بهترین افرادی هستند که می‌توانند به تمام نیازهای کودکان خود آگاه باشند و در مواقع ضروری عکس‌العمل مناسب را نشان دهند. آنها نیازمند کسب آگاهیهای لازم هستند تا بدینوسیله با آگاهی بیشتر به نگهداری از کودکان خود بپردازند.

۱- نتایج حاصله در این پژوهش در بعد بهداشتی و اجتماعی می‌تواند راهنمایی جهت شناخت هرچه بیشتر نیازهای آموزشی مادران در زمینه پیشگیری از سوانح مسمومیت کودکان باشد.

۲- چون امروزه دیگر پرستاری به فعالیتهای پرستاران در بیمارستان و مراقبت‌های پرستاری محدود نمی‌گردد و حرفه پرستاری بخصوص در رابطه با پیشگیری از حوادث اهمیت پیدا کرده و پیشگیری از وظایف پرستاران می‌باشد، یافته‌های این بررسی می‌تواند رهنمودی جهت پرستاران در کمک به والدین باشد.

هیگارتی^(۱) (۱۹۸۱) می‌گوید پزشکان و پرستاران

می‌توانند به والدین کمک نمایند تا نسبت به مسئله پیشگیری از حوادث آگاهی کسب کنند.

۳- یافته‌های این پژوهش می‌تواند در پرستاری بالینی بخصوص در بخشهای اطفال، این امکان را به پرستاران بدهد که در ساعات ملاقات و با والدین اطفال بستری در مراکز درمانی کودکان راهنمایی مؤثر باشند و در جهت پیشگیری از تکرار حوادث والدین را یاری نمایند.

۴- یکی از وظایف پرستاران بهداشت، آموزش بهداشت می‌باشد. پرستاران بهداشت یک بازدیدکننده و ملاقات‌کننده مطمئن برای مددجویان می‌باشند. از این رو یافته‌های این پژوهش می‌تواند مورد استفاده آنها قرار گیرد.

۵- یافته‌های این پژوهش در زمینه اینکه اکثریت واحدهای مورد پژوهش از رسانه‌های گروهی کسب اطلاع می‌نمایند می‌تواند در اختیار مسئولین قرار گیرد تا برنامه‌ریزی لازم آموزشی در جهت پیشگیری از سوانح کودکان طرح‌ریزی گردد.

۶- یافته‌های این پژوهش می‌تواند در درمانگاه برای مادران در حال انتظار در جهت تشکیل کلاس مورد استفاده قرار گیرد.

۷- در مدیریت خدمات پرستاری مدیران می‌توانند از نتایج این بررسی جهت برنامه‌ریزی آموزش حین خدمت پرسنل پرستاری استفاده کرده و بر آموزش والدین در امر پیشگیری توسط پرستاران تأکید نمایند.

۸- در آموزش پرستاری و فعالیتهای آموزشی می‌توان از نتایج این پژوهش برای توسعه برنامه‌های آموزش پیشگیری و کمکهای اولیه در خصوص فرآیند آموزش پیشگیری از سوانح و سایر حوادث اطفال استفاده کرد و اهمیت آموزش در امر پیشگیری بر درمان را به دانشجویان تأکید نمود.

پیشنهادات برای پژوهشهای بعدی

- یافته‌های این پژوهش انجام پژوهش‌های بعدی در زمینه برنامه‌های آموزش والدین در خصوص پیشگیری از سوانح مسمومیت را پیشنهاد می‌نماید:
- ۱- بررسی مقایسه‌ای بین مادرانی که با سوادند و مادرانی که بی‌سوادند.
 - ۲- بررسی عوامل ایجادکننده مسمومیت در خانواده‌هایی که کودکان آنها دچار این سوانح می‌گردند.
 - ۳- بررسی تفاوت مسمومیت در بین فرزندان مادران شاغل و غیرشاغل.
 - ۴- بررسی تفاوت مقایسه‌ای مسمومیت در دو جنس مختلف، مذکر و مؤنث.
 - ۵- بررسی مقایسه‌ای حوادث در گروه‌های سنی مختلف در تهران.

۶- بررسی مقایسه‌ای تأثیر آموزش پرستاران بهداشت با سایر گروه‌های دیگر خدمات بهداشت و درمان مانند پزشکان.

۷- با توجه به یافته‌های این پژوهش چون اکثر واحدهای مورد پژوهش از رسانه‌های گروهی جهت کسب اطلاعات بهداشتی استفاده می‌نمایند بنابراین مسئولین رسانه‌های گروهی خصوصاً رادیو و تلویزیون می‌توانند با توجه به نیازها و خصوصیات جامعه برنامه‌های آموزشی جهت پیشگیری از سوانح کودکان را تدوین نمایند.

۸- پیشنهاد می‌گردد که بررسی مقایسه‌ای تأثیر روش‌های مختلف آموزش بر میزان آگاهی مادران در مورد پیشگیری و انجام کمک‌های اولیه مانند مشاوره آموزش‌های چهره به چهره انجام گردد.

منابع

- 3- Nelson, Waldo. Text book of pediatrics. London, toronto: W.B. Saunders Co. 1987.
- 4- Treece, Eleanor Walters, Treece William Janes. Elements of Research in Nursing. Saint Louis: The C.V. Mosby, Co., 1982.
- 5- Whaley, Luccile, and wong , Donald. Nursing Care of infant and children. Second Edition). Washington: D.C. The C.V. Mosby Company, 1987.

- ۱- مویرگری و کارفری، فونر. مبانی پزشکی پیشگیری. ترجمه علی صارمی و اکبر خمسه. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی، بهمن‌ماه ۱۳۶۶.
- ۲- مرندیان و همکاران. بررسی مسمومیت با مواد دارویی و شیمیائی در کودکان. مجله نظام پزشکی، سال نهم، شماره ۱، سال ۱۳۶۶، صفحه ۵۲